

ЗЛАТЕН РИТОН 2017

Респектираща креативност



Олга Маркова ■

► Тази година – в двадесет и третото издание на „Златен ритон“, участваха 93 документални и анимационни филма, от които 64 в конкурсната програма (половината от тях са финансирани от НФЦ). И ако това звучи рекордно, то „малката“ подробност е, че това са филми от последните две години (2016 и 2017), защото миналата година Ритонът не се състоя. Този пропуск е твърде съществен, тъй като в периода на буфторно наречения „преход“ фестивалът почти бе ликвидиран. След безумния застои, когато извоюваната с усилията на поколения наред традиция в територията на нашето неигрално кино бе прекъсната, необходими бяха десетилетия, за да се възстанови доверието на обществените институции към него и уважението от страна на зрителите, които, естествено, забравиха дори имената на корифеите в неигралното кино (Оскар Кристанов, Юлий Стоянов, Илко Дундаков, Юри Жиров, Тодор Динов, Доньо Донеv, Стоян Дуков, Иван Веселинов...). А те бяха изградили престижен имидж на българската документална и анимационна школа с редица награди на значими световни кинофо-

руми. И тъкмо се опитвахме да „наберем“ инерция, за да продължим в наши дни плодотворната традиция, отбелязана в множество статии, такива като „пренаписване на националната ни история със средствата на художествената документалистика“, „екранно преосмисляне на съдбовни за народа ни историко-обществени процеси“, отново бяхме спънати. През 2016-та фестивалът не се състоя с обяснението „поради липса на финансови средства“, а те се предвиждат само при наличие на държавна политика по отношение на културата.

Ще припомня и друга подробност: на юбилейния фестивал общият брой на участващите творби бе 104, а сега – 93 за изтеклите две години. Вече „чувам“ бодряшки упреци на колеги: „Защо да ровим в миналото, по-добре е да гледаме напред“! И така: отново стигаме до емблематичния за нас филм „Сляпата Вайша“ на Теодор Ушев и Георги Господинов, която с едното си око гледа в миналото, а с другото – в бъдещето. Призната в световен мащаб със силата на философските си послания, постигнати с рядко по рода си техническо умение, тази

творба на наш аниматор, макар и създадена в Канада, възхити и зрителите на Пловдив. Каква е цената на некоментирания от медиите пропуск? За изтеклите две години количеството на създадените у нас неигрални филми се оказва почти непосилно за сериозно проследяване на програмите както от творците, критиците и публиката, така и от журито. Този факт безспорно затрудни обективността в някои реални оценки на художествени постижения, които за радост сега бяха в изобилие! Журито подмина някои безспорни творби като **„Нейната изповед“** на Иван Ничев – образец за съчетаване на политическо с психоаналитично кино, при това без игрални възстановки; като **„Сантиментална история“** на Ралица Димитрова; като **„От признателните потомци“** на Стефан Командарев. Подчертавам това, тъй като споменатите произведения не само са насочени към изключително важни социално значими теми, но и представят уникални герои, които със своята креативност,

вътрешна енергия и гражданска отзивчивост са изключителни примери за подражание, от каквито днес се нуждаем повече от всякога! На пръв поглед – най-обикновени персонажи, които, благодарение на сериозната драматургия, израстват пред погледа ни и се превръщат в незабравими герои: чистачката в Атинското метро Костадинка Кунева, която с всеотдайната си защита на правата на работниците става лидер на синдикатите в Атина, а през 2014 гръцките граждани я избират за свой представител в Европейския парламент; бродещият сред руините на призрачна фабрика човек – сам в схватка с времето и обществените порядки, търсещ отломки от миналото, за да ги съхрани за бъдещето – **„Сантиментална история“**; пенсионираният доцент по химия Георги Шопов, настоящ певец в хора на Централните софийски гробища, поддържащ абсолютно безкористно гробовете на редица бележити български будители – артисти, писатели и държавници – **„От при-**



„Книжарят“ – режисьори Катрин Бернщайн, Асен Владимиров

знателните потомци“. Към тях ще добавя четиримата колоритни възрастни селски лекари в „**Миниатюра за пиано**“ на Елдора Трайкова. Със своя непарадиран морал и духовен заряд изброените герои наистина вдигнаха високо летвата на сегашния фестивал. Игралното ни кино мечтае за подобни персонажи!

В традициите на форума достойно място заемат поредицата от стойностни художествени портрети, които осветляват живота и творческия принос на видни дейци на културата, литературата, изкуството и образованието. Специално искам да отбележа деликатния филм „**Книжарят**“ – копродукция с Франция – на Катрин Бернщайн и Асен Владимиров, възстановяващ увлекателно атмосферата на мрачна епоха (1946 и 1947) чрез спомените на френския писател Ромен Гари за двете години, които прекарва у нас като секретар на Френската легация в София. С дипломатически доклади, архивна хроника и материали от досието, водено от Държавна сигурност, сценаристите-режисьори

с деликатност и финес предлагат на зрителя страничния поглед на един интелектуалец и бохем към заобикалящата го действителност и приближаващите събития. Дълбоко в съзнанието се връзва „**Това име го забравете**“, който Боян Папазов посвещава с „дейтелно мълчание“ на Юлия Огнянова, оставила трайна следа в нашата театрална култура както с постановките си, така и със своята почтеност. Той разказва за биячите, цензорите, клоуните и „децата“ на режисьорката, които са съвременното лице на българския театър. След прожекции в столицата, след наградите на МКФ „Златен Витяз“ и на СОФИЯ ФИЛМ ФЕСТИВАЛ излъчващият светла енергия и обич към хората филм „**Призвание: Актриса**“ отново спечели аплодисментите на публиката. Изграден динамично и емоционално от режисьорката Валентина Фиданова-Коларова, без популярния в практиката дикторски текст, той скрива творческия екип зад откриваната изповед и очарованието на любимата на поколения актриса Гинка Станчева, чието име

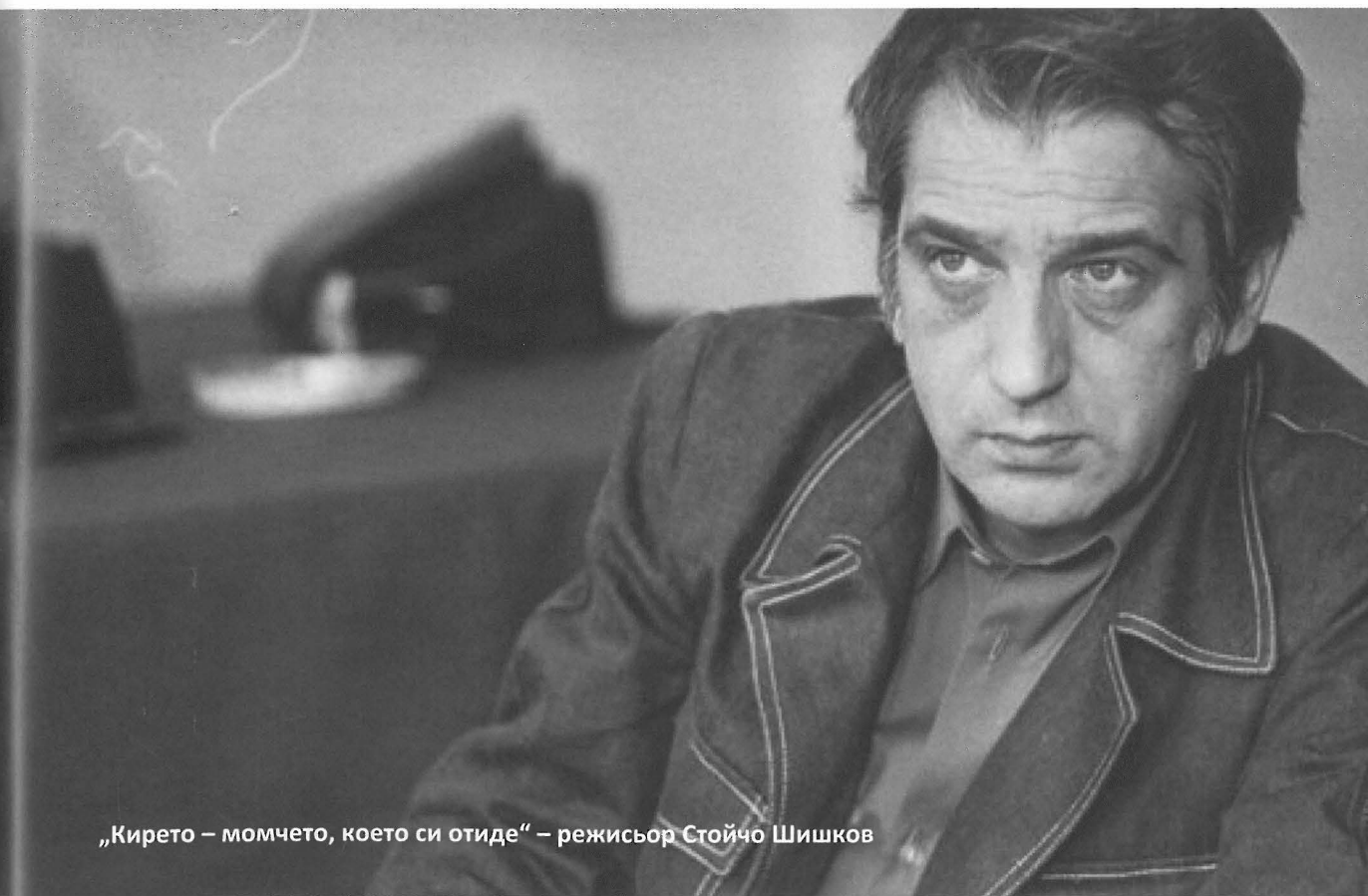


„Това име го забравете“ – режисьор Боян Папазов

неизменно се свързва на екрана с ненадминатия Апостол Карамитев, а на театрална сцена и в телевизията – с плеяда актьори от ранга на Николай Бинев, Коста Цонев, Димитър Буйнозов, Анани Явашев. Така че зад този индивидуален портрет се очертава колективният облик на редица наши таланти. Тук е мястото да отбележа „Поетът Иван Пейчев“ на Александър Донев, „Кирето – момчето, което си отиде“ на Стойчо Шишков, „Поне за миг да полетя“ на Галина Кралева, „Блян за щастие“ на Станислав Дончев, както и двата дебюта: „От Кремона до Кремона“ на Мария Аверина и „Вярвам в гения на българския народ – проф. Иван Шишманов“ на Бисерка Колевска. Към тях ще добавя няколко изключително интересни колективни портрета: „В огледалото“ на Юлия Кънчева – социално значим трагикомичен пъзел от лични изповеди и съдби, осмислящи ситуацията в България през последния четвърт век, и „Дъга – разкази в картинки“ на Мария Николова – и двата удостоени с награда за най-добра режи-

сура; „Изкореняване“ на Костадин Бонев, който със своето психологическо проникновение се отличава от общия тон на познатите досега филми за арменци; „Революцията продължава – 1987“ на Светослав Драганов и двата колоритни документални дебюта „Пустиняци“ на Цветан Драгнев и „К 22“ на Александър Крумов и Антон Богорисов.

Специално внимание заслужава творбата на Тонислав Христов „Пощальонът“ (номинирана за европейските филмови награди) и завоювала „Златен ритон“ за детайлно и задълбочено проследяване на еволюцията на главния герой в сложния и противоречив съвременен свят. Цяла година преди започване на снимачния процес режисьорът е пребивавал в село Голям Дервент близо до границата, което се е превърнало в тайна врата към Европа за идващите бежанци, за да опознае и да проникне в характеристиките на местните жители – бъдещи герои на филма, който постига въздействие, близко до това на игралното кино.



„Кирето – момчето, което си отиде“ – режисьор Стойчо Шишков

Искам да поставя и специален акцент върху анимацията. Тазгодишната колекция от 26 анимационни филма, участващи в конкурса, показва твърде разнообразни стилове и почерци в трактовката на важни теми и проблеми. Едва ли някой би се изненадал от двете върхови постижения – дело на известните ни майстори в този вид кино. „**Made in Brachycera**“ на Николай Тодоров с Гран при от МАФФ във Варна безспорно е авторско явление, при това не само в българската анимация. Силната драматургия на Виктор Самуилов оживява на екрана с мощна визия и напрегната динамика. „Аз съм представител на креативния мързел“ – „подхвърли“ на обсъждането режисьорът. Но когато пред погледа ни в течение на 72 минути се заредят в стройна композиция множество индивидуализирани герои и умело изградени масовки, създадени с над 140 000 рисунки, си даваме сметка за египетския труд, с който е постигнато важното послание: „Бъди такъв, какъвто си, без да се опитваш да избягаш от себе си!“ Пълнометражната форма е позволила да се разгърнат действията и характерите, да изкристализират метафорите и алегорите. „Златният ритон“ за анимационно

изкуство бе отреден на другия върхов филм – „**Вятър работа**“ на Анри Кулев за неговата „концептуална и артистична визия и общочовешко послание“. След „Веселякът“ и „Парцалът“ той е последната творба от трилогията по сценарий на Христо Ганев за метафоричността и агресията на знамето, което откак свят светува води хората и народите от победа към победа, от поражение към поражение, от слава към позор и от позор към слава. Тук е налице както по-голямо фокусиране върху мащаба на самия човек, така и максимална чистота на мисленето и рисунъка, „поднесена“ на крилата на една центростремителна енергия в развитието на действието. Тази година дебютите в анимацията – десет на брой (!), а и произведенията на други млади режисьори бяха успешни и заслужават отделно внимание. На всекидневните сутрешни дискусии, съпътстващи фестивала, дълго разговаряхме за тяхната тематична и технологична изобретателност, а също и за артистично поднесената на екрана символика и поетична метафоричност. Новото поколение аниматори категорично ни обнадеждава за бъдещето на това любимо на всички възрасти изкуство.



„Дъга – разкази в картинки“ – режисьор Мария Николова